

Nora Sørensen

Aspekt i norske og franske fortidstempus

Hvilke utfordringer vil franskspråklige
andrespråkinnlærere av norsk møte på?

Bacheloroppgave i nordisk for lektorstudenter

Veileder: Kristin Melum Eide

Juni 2020

Nora Sørensen

Aspekt i norske og franske fortidstempus

Hvilke utfordringer vil franskspråklige
andrespråkinnlærere av norsk møte på?

Bacheloroppgave i nordisk for lektorstudenter
Veileder: Kristin Melum Eide
Juni 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	2
2.0 Metode.....	2
3.0 Teori	3
3.1 Andrespråksteori	3
3.2 Grammatikkteori	5
3.3 Ulike modeller for aspekt	7
4.0 Analyse.....	8
4.1 Enkle fortidsformer.....	8
4.2 Sammensatte fortidsformer.....	10
4.3 Før og nå.....	11
4.4 Satt inn i et system	12
5.0 Diskusjon.....	13
5.1 Tid og sykluser.....	13
5.2 Andrespråkinnlæring av verb.....	14
6.0 Konklusjon	15
7.0 Referanseliste	17
Vedlegg 1: Forkortelser.....	18

1.0 Innledning

Å lære seg formen og strukturen i et nytt språk er i seg selv en utfordrende oppgave, men med nok input og praksis går det seg som regel til. Derimot skal man også lære seg *hvordan* språket brukes – noe som varierer veldig fra språk til språk. De franske fortidsformene *imparfait* (imperfektum) og *passé composé* (presens perfektum) blir ofte brukt når det i norsk burde bli brukt preteritum. Men, i andre tilfeller er det mer riktig å bruke norsk presens perfektum. Forholdet mellom disse to franske og norske fortidsformene kan på ingen måte sies å være «lineært» eller enkelt. Derfor vil det være utfordrende for en fransk andrespråksinnlærer av norsk å sette disse verbtidene inn i et system som gir mening – da bruksmåten er annerledes. Eide (2021) beskriver tempus og aspekt som to kategorier som er «(...) nært forbundet med hverandre i språkinnlæringa, og ofte blir tempus nærmere bestemt av aspekt, slik er det også i norsk» (s. 91). Det er nettopp dette som er tema for denne oppgaven, hvor jeg skal diskutere ut ifra følgende problemstilling: *Hvordan blir aspekt uttrykt forskjellig i norske og franske fortidsformer – og hvilke utfordringer gir dette franskspråklige andrespråksinnlærere av norsk?*

Som fremtidig lærer i norsk som andrespråk og fransk som fremmedspråk, ser jeg at en presisering av aspekt i fortidstempusene – og en nærmere beskrivelse av bruken av dem, vil komme til nytte for både lærere, elever og studenter. Dette var også noe jeg selv strevde med som elev på videregående, men da med fransk som fremmedspråk. Aspekt er en kategori som ikke er like lett å gjennomskue som tempus (konkret som for eksempel bøyingsmorfologi), og det oppfører seg svært ulikt fra språk til språk. Formålet med denne oppgaven er dermed gi en bedre forståelse for hvilke utfordringer morsmålsbrukere av fransk kan tenkes å ha ved tilegnelse av verbalkategoriens bruksmåte i norsk, og omvendt. Jeg har derfor valgt å skrive en kontrastiv-teoretisk oppgave hvor jeg sammenligner kategorien *aspekt* i norske og franske fortidsformer av verb. Først vil jeg begrunne hvorfor jeg har valgt de metodene jeg har og deretter redegjøre for teorier som vil være relevant i den etterfølgende analysen og diskusjon. Avslutningsvis vil jeg komme med en tentativ konklusjon.

2.0 Metode

For å bli kjent med kategoriens likheter og ulikheter vil jeg bruke teoretisk kontrastiv analysehypotese (KA-hypotese) som metode, noe som innebærer å sammenligne kategorier i et eller flere språk (Tajareh, 2015, s. 1106). Ifølge Tajareh (2015) er kontrastiv analyse en hypotese innenfor komparativ grammatikk, og tar utgangspunkt i Chomskys

universalgrammatikk (s. 1106). KAH forutsetter at kategorier hvor det er identitet mellom morsmålet og målspråket vil være enkle å lære, mens kategorier som ikke er like sammenlignbare vil være vanskeligere å lære (Eide, 2015, s. 372). Dermed har transfer (nærmere forklaring kommer under 3.1) en sentral rolle innenfor KA-hypotesen. Denne metoden egner seg godt for å beskrive forskjeller mellom bestemte kategorier i språk, og deretter framsette hypoteser om hva som vil være problematisk i andrespråktilegnelsen.

Oppgaven vil være teoretisk og basere seg på andrespråkforskning og andre relevante teorier innenfor språk og grammatikk. En svakhet med denne metoden er at jeg ikke viser til noen autentiske data, og dermed er alle eksempler i oppgaven konstruerte av meg. I motsetning til hva bruk av autentisk data kunne ha ført til, vil de egenkonstruerte setningseksemplene enklere framheve de poengene jeg ønsker, og derfor være tydelige og enkle å forstå. I en oppgave med et større omfang kunne det tenkes at det ville vært plass og tid til å samle inn autentisk data ved enten å foreta intervju eller å bruke korpus. Men, den valgte metoden bidrar til at jeg kan skive spesifikt og isolert om kategorien aspekt i de aktuelle fortidsformene, da det ikke vil komme fram noen uventede resultater som distraherer fra den aktuelle problemstillingen.

3.0 Teori

I denne delen skal jeg gjøre rede for teori som vil bli brukt videre i analysen og diskusjonen av problemstillingen. Først skal jeg ta for meg teori direkte knyttet til andrespråkinnlæring som er relevant for utfordringer ved tilegnelse av (andre-)språk. Deretter skal jeg under *grammatikkteori* skildre ulike teorier som er relevant for analysen av aspekt ved bruk av fortidsformer. Hovedsakelig vil jeg beskrive ut i fra norsk språk, men denne delen avsluttes med et avsnitt om fransk aspekt i fortidsformene. Til slutt skal jeg ta for meg tre modeller som illustrerer ulike aspekt.

3.1 Andrespråkteori

Transfer innebærer at innlæreren overfører trekk fra språk innlæreren allerede kan, til målspråket (Eide, 2015, s. 131). Transfer kan enten være positivt eller negativt, avhengig av om overføringen fører til at innlæreren uttrykker seg korrekt eller om det fører til avvik i ytringer i målspråket. Om målspråket har like trekk som kildespråket vil det gjøre det lettere for innlæreren – som hele tiden forsøker å sette de nye kategoriene inn i et nytt system. Derimot kan disse «like» trekkene også bidra til forvirring. Dersom det finnes identitet mellom noen trekk innenfor en kategori, kan det fremdeles være ulikheter i andre trekk i den

samme kategorien. Hvis dette er tilfelle, kan innlæreren basert på det ene likhetstrekket anta at hele systemet i den bestemte kategorien er likt, og dermed overføre alle trekk fra morsmålet til målspråket. Denne overgeneraliseringen vil derimot føre til avvik og negativ transfer i andrespråket.

Den kontrastive analysehypotesen forutsetter at en andrespråksinnlærer bruker transfer der innlæreren opplever at det er identitet mellom kildespråket og målspråket. Franske og norske verb er især forskjellige med tanke på at fransk til eksempel har personbøying, mens det har ikke norsk. Til tross for denne avstanden, er de aktuelle fortidstempusene svært sammenlignbare i morfologien, og derfor er det lett for en fransk andrespråksinnlærer av norsk å trekke paralleller mellom henholdsvis preteritum og imparfait og presens perfektum og passé composé. De to enkle tempusene imparfait og preteritum dannes begge av stammen av verbet pluss et bøyingsuffix som har et iboende fortidstempus. De sammensatte fortidstempusene passé composé og presens perfektum av hjelpeverbet *ha* i presens (og i fransk noen ganger *være*) og partisipp av hovedverbet. Selv om disse er nærmest identiske i sin form, vil man oppdage at disse skiller seg betydelig i hvilken sammenheng de forskjellige tempusene brukes i norsk og fransk språk. Med denne misvisende likheten tatt i betraktning, kan vi strekke oss til å kalle de norske og franske fortidstempusene for *falske tvillinger*. En falsk tvilling er ord eller kategorier mellom to språk som på overflaten ser like ut, og dermed antas det at de også har samme betydning og bruk. For eksempel kan man bli lurt av det franske ordet *travailler* som ligner på det engelske *travel*, og tro at betydningen av det franske verbet er *reise*, mens den egentlige betydningen er *jobbe*. Disse falske tvillingene henger sammen med KA-hypotesen og er en kilde til negativ transfer.

Universalgrammatikken er en teori innenfor generativ grammatikk om at mennesket har et naturlig instinkt for språktilegnelse og en medfødt grammatikk som er felles for alle språk (Eide, 2015, s. 63). Denne teorien forutsetter at alle har et iboende grammatisk system, og dermed er alle i stand til å tilegne seg et hvilket som helst menneskespråk, gitt at en får tilstrekkelig med stimuli. Ved forskning på evnen til å tilegne seg språk i ulike aldre, har flere forskere kommet fram til at mennesket også har en kritisk periode for språklæring (Eide, 2015, s. 66). Denne kritiske perioden regnes for å være i 10-12-årsalderen. Etter dette vil det være betraktelig vanskeligere å lære seg et nytt språk, men ikke umulig. I morsmålet er det allerede «internalisert en grammatikk» for det aktuelle språket, og derfor er tilegnelsen av et andrespråk mer komplisert (Eide, 2015, s. 67).

3.2 Grammatikkteori

For å forstå hva vi mener med aspekt, er det først nødvendig å ta for oss begrepet *deiksis*. Deiksis betyr å vise eller å peke ut, og setter talehandlingen i sammenheng med tid og rom (Eide, 2021, s. 76). Eide (2021) sammenligner deiksis med ei prateboble: Talehandlingen danner ei prateboble hvor den som snakker, og alle de som hører på, befinner seg inni denne bobla (s. 76). I norsk og fransk blir tempus brukt for å forankre handlingen til tid, mens aspektet gir mer spesifikk informasjon om varigheten og hendelsesforløpet isolert sett og/eller i forhold til andre hendelser. Pratebobla setter alle de involverte inn i samme tid og rom, og ytringene er av denne grunn alltid utformet med et premiss om at de involverte befinner seg *her og nå*. Tempus kan derfor sies å være en deiktisk kategori (Eide, 2020, s. 591), og det bestemte tempuset har et aspekt – men hvilket aspekt avhenger ikke kun av tempuset, men også sammenhengen av bruken og verbets betydning. Dermed er aspekt i tempus en mer tolkbar kategori, noe som fører til at det er mer utfordrende å tilegne seg bruk av riktig tempus.

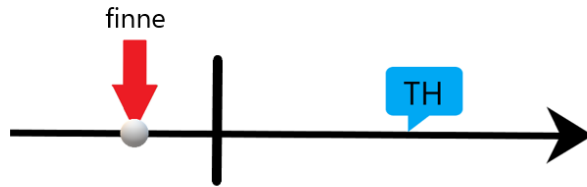
Tempus har den funksjon å vise til *når* et hendelsesforløp finner sted, mens aspekt viser til *hvordan* hendelsesforløpet foregår i tid, altså måten handlingen skjer på (Cours de Civilisation Française de la Sorbonne, 2004, s. 118). Aspektet gir blant annet informasjon om på hvilken måte hendelsen inntreffer, varighet og hyppighet, og samme tempus kan uttrykke ulike aspekt. De norske fortidsformene preteritum og presens perfektum viser begge til et hendelsesforløp i fortiden som vi ser tilbake på. Men – disse uttrykker forskjellige aspekter ved hendelsesforløpet. Dersom vi ser for oss ei tidslinje med et markert punkt talehandling (TH), skal vi ta for oss hvordan de to norske setningene (1) og (2) under oppfører seg.

- (1) Jon fant ikke nøklene sine.
- (2) Jon har ikke funnet nøklene sine.

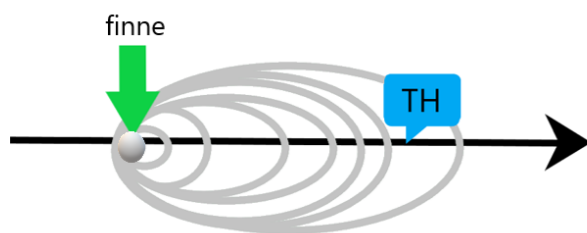
Når vi plasserer disse setningene på tidslinja vår kan vi se for oss at det ser ut noe som illustrert i *figur 1* og *figur 2* (under). I figur 1 kan vi se at den tilbakelagte handlingen er avsluttet, fordi «ballen» ikke kommer seg forbi «veggen». Mulige tolkninger av denne setninga er at Jon ikke fant nøklene da han var ute og lette, og nå er han ferdig å lete. Mens i setning (2) kan handlingen sies å være pågående eller å ha en virkning i TH. Dette kan for eksempel bety at Jon fremdeles er ute og leter etter nøklene sine. Det kan sies at det ligger et skille i aspektet mellom setningene som skiller mellom en avsluttet og ikke-avsluttet handling. Dette ser vi ekstra tydelig om vi setter på tidsadverbialet «ennå» på slutten av de to aktuelle

setningene. Ifølge Det norske akademis ordbok betegner «ennå» en handling som varer eller fremdeles finner sted (u.å). Se på setningene under, hvor (3) blir ugrammatisk når vi legger til dette tidsadverbialet, mens setning (4) fungerer helt fint.

Figur 1

Figur 2

Figur 1 og figur 2: Viser tidslinje av handlingsforløpet i setning (1) og (2).

- (3) *Jon fant ikke nøklene sine ennå.
 (4) Jon har ikke funnet nøklene sine ennå.

Dette er det Eide (2021) kaller for *syklisk fortid* hvor de to tempusene blir sammenlignet med en stein som kastetes bakover: I preteritum treffer steinen gresset, og blir liggende i ro ved treffpunktet, mens ved presens perfektum treffer steinen et vann hvor steinen skaper ringer i vannet (s. 84). Med dette bildet på fortid beskriver Eide (2021) preteritum som et «tilbakelagt stadium» og presens perfektum som «ringer i vannet som når helt hit» (s. 85). Med dette kan preteritum forstås som en avsluttet hendelse, mens presens perfektum varer eller fremdeles har virkning ved taletidspunktet. Hva som avgjør hvilke hendelser som må markeres som avsluttede eller ikke-avsluttede, er ifølge Eide (2021) hvilken syklus handlingsforløpet hører til (s. 86). Hvis vi ser for oss forskjellige sykluser som dager, uker, måneder eller år, kan presens perfektum bare brukes innenfor den samme syklusen som vi befinner oss innenfor ved taletidspunktet (Eide, 2021, s. 86). Det vil si at hvis vi snakker om syklusen uke, kan presens perfektum bare brukes innenfor hendelser som har funnet sted i den uka som er nå, noe vi ser i setningene (5) og (6) nedenfor. Hvis vi skal fortelle om noe som skjedde forrige uke, må vi

bruke preteritum slik som i (5). Dermed kan vi konstatere at norsk har et skille mellom nær og fjern fortid som avgjør bruken av fortidstempusene.

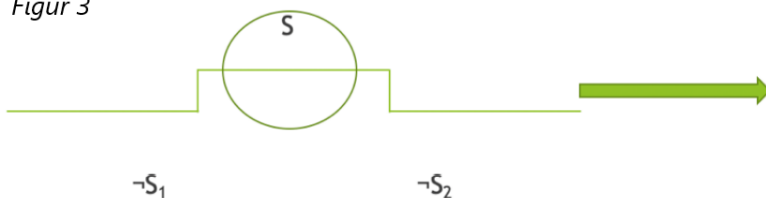
- (5) Pål har trent hardt denne uka.
- (6) *Pål har trent hardt forrige uke.
- (7) Pål trente hardt forrige uke.

Nå vil jeg kortfattet presentere noen regler for bruk av de franske fortidsformene som vil bli behandlet i denne teksten: imparfait og passé composé, som videre i analysedelen vil bli sammenlignet med de norske formene preteritum og presens perfektum. Imparfait brukes for å uttrykke en handling som er i gang eller i ferd med å bli fullført, men som startet i fortiden – og det er ingen begrensning i tid for handlingsforløpet (CCFS, 2004, p. 123). Imparfait blir også brukt ved beskrivelser av, forklaringer om og gjentatte hendelser i fortiden (CCFS, 2004, p. 123). Til motsetning brukes passé composé for å uttrykke en handling som skjedde, uavhengig om det er i nær eller fjern fortid, på et gitt tidspunkt eller i en bestemt tilbakelagt tidsperiode (CCFS, 2004, p. 124).

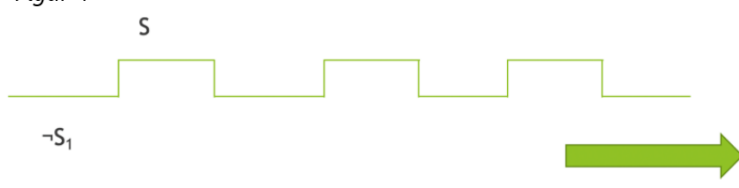
3.3 Ulike modeller for aspekt

Nå skal jeg beskrive tre ulike modeller fra Eide (2021) som uttrykker ulike aspekt i handlingsforløpet, hvor alle vil bli relevant for sammenligningen av aspekt i de norske og franske fortidstempusene. *Figur 3* og *figur 4* nedenfor viser hvordan et durativt og et habituellt aspekt i handlingsforløpet kan leses. Det durative aspektet legger vekt på hendelsens varighet, mens det habituelle aspektet viser til et gjentakende eller vanepreget handlingsforløp (Eide, 2015, ss. 151-152). I tillegg har vi *figur 5* som illustrerer et punktuelt aspekt som er begrenset i tid ved at handlingen har en begynnelse og en slutt (Eide, 2021, s. 90).

Figur 3

Figur 4

Figur 5

Figur 3, figur 4 og figur 5: Viser durativt, habituel og punktuel aspekt. Hentet fra Eide (2021, ss. 88-91).

4.0 Analyse

I denne delen vil jeg sammenligne aspekt ved de norske og franske fortidsformene på bakgrunn av teorien som ble redegjort for i forrige del. De likhetene og ulikhetene jeg finner her vil gi grunnlag for å framsette hypoteser om hva som vil være utfordrende for andrespråktilegnelsen av norsk for en morsmålsbruker av fransk. Ettersom KA-hypotesen går ut ifra at andrespråksinnlærere bruker transfer fra eget morsmål der de opplever at det er identitet mellom kildespråket og målspråket, vil jeg sammenligne de tempusene som oppleves som like. Først vil jeg ta for meg de enkle fortidstempusene imparfait og preteritum, og deretter de sammensatte fortidstempusene, passé composé med presens perfektum.

4.1 Enkle fortidsformer

Imparfait og preteritum er svært like i formen, og derfor kan en innlærer oppleve at det er identitet mellom disse to, og igjen vil det være naturlig å anta at de også er like i innhold og bruk. Allerede i innledningen av denne oppgaven ble det avslørt at dette ikke er tilfellet. Dersom vi sammenligner setning (8) og (9) (under), kan de sies å være identiske fordi den enkle fortidsformen blir brukt i både den franske og norske varianten. Deretter ser vi at dette ikke er tilfelle i setning (10) og (11). De to sistnevnte har det samme semantiske innholdet, men i motsetning til i setning (8), blir passé composé brukt i denne franske setningen, mens det i norsk fortsatt brukes preteritum. De to verbene *svare* og *vite* har ulike innhold i betydningen, noe som påvirker aspektet. Det å *vite* noe kan klassifiseres som en tilstand som går over tid, og vi kan dermed knytte den til et habituel aspekt (se figur 4). I motsetning har *svare* et punktuel aspekt (se figur 5), hvor handlingen tar sted i en begrenset tidsperiode med en start og en slutt. I tillegg viser setning (10) til en handling i et bestemt tidsrom *i går*, mens det i setning (8) er ingen uttrykk for tid. Dersom vi ser tilbake på reglene for bruk av de to tempusene i fransk, finner vi at imparfait har ingen presise grenser i tid, men passé composé brukes i en gitt tid. Med disse setningene ser vi at det er en sammenheng mellom hvorvidt det er et gitt tidsaspekt og hvilket tempus som skal brukes i fransk, men ikke i norsk.

(8) L'élève ne savait la réponse à la question du prof.

Det.def.elev nekt. viteIMP def.det svar på def.det spørsmål fra.def.det lærer.

'Eleven visste ikke svaret på spørsmålet fra læreren.'

(9) Eleven visste ikke svaret på spørsmålet fra læreren.

(10) Hier à l'examen, je n'ai pas répondu à la question numéro 3.

Igår på def.det jeg nekt.ha.PRES ikke svar.PART på def.det spørsmål nummer 3

'I går på eksamen, svarte jeg ikke på spørsmål nummer 3.'

(11) I går på eksamen, svarte jeg ikke på spørsmål nummer 3.

Nå skal vi se på eksemplene i setning (12) til (15) nedenfor. Selv om den eneste forskjellen på setning (12) og (13) er at *dormir* har forskjellig tempus, er denne forskjellen avgjørende for lesningen av handlingsforløpet. Under eksempelsetningene ser du en tidslinje som illustrer hvordan hendelsesforløpet til de to franske setningene kan leses. I setning (12) sover *han* før og gjennom den inntreffende handlingen *ringe på*. Mens setning (13) viser til at *han* sover helt fram til det ringer på døra, men våkner idet det blir ringt på. Imparfait brukes dermed når en handling som allerede er i gang, fortsetter idet en annen inntreffer. Hvis vi nå sammenligner disse setningene med de tilsvarende norske setningene ser vi først at det kun er setning (14) hvor verbet *sove* står i preteritum som er grammatikalsk. Hvorvidt *han* våkner eller ikke av at det ringer på døra er umulig å vite. Det betyr altså at innholdet i setning (14) tilsvarer til innholdet i både setning (12) og (13). Foreløpig er det kun nødvendig å legge merke til at setning (15) hvor *sove* står i presens perfektum er markert som ugrammatikalsk.

(12) Il dormait quand il a sonné à la porte.

Han sove.IMP da han ha.PRES ringe.PART på det.def dør

'Han sov da det ringte på døra.'

(13) Il a dormi quand il a sonné à la porte.

Han ha.PRES da han ha.PRES ringe.PART på det.def dør

'Han sov da det ringte på døra.'

(14) Han sov da det ringte på døra.

(15) *Han har sovet da det ringte på døra.

Figur 6

Figur 7

Figur 6 og 7: Tidslinje over handlingsforløpet i setningene (8) og (9).

Til nå har det blitt pekt ut flest ulikheter mellom de to tempusene imparfait og preteritum. Men, det er også tilfeller hvor det er identitet mellom aspekt og bruken av disse formene. I setning (16) blir en vane fra fortiden beskrevet – noe vi kan knytte opp mot det habituelle aspektet i figur 4. Hvis vi sammenligner setningen i (16) med den tilsvarende norske setningen i (17) ser vi at den norske setningen også bruker den enkle fortidsforma og har et habituell aspekt. På fransk og norsk blir de enkle fortidsformene brukt for å beskrive vaner eller gjentatte hendelser i fortiden, med et premiss om at vanen er en avsluttet hendelse.

(16) Quand j'étais petite je jouais le foot tous les mercredis.

Da jeg erIMP liten jeg spilleIMP det.def fotball hver det.def onsdag.

‘Da jeg var liten spilte jeg fotball hver onsdag.’

(17) Da jeg var liten, spilte jeg fotball hver onsdag.

4.2 Sammensatte fortidsformer

Nå skal jeg sammenligne bruken av de sammensatte fortidsformene passé composé og preteritum, slik det allerede er gjort med de enkle fortidsformene. Passé composé uttrykker en avsluttet handling i fortiden, enten punktuelt eller varig – gitt tidsforløp (CCFS, 2004, p. 124). Mens imparfait i større grad brukes for å beskrive hendelser, blir passé composé brukt når det legges vekt på tidsaspektet eller varigheten av hendelsesforløpet. Hvis vi studerer eksemplene i (18) til (21) ser vi at samme setning er uttrykt med alle de aktuelle tempusene. Bruken av imparfait i setning (19) gjør at setningen markeres som ugrammatisk fordi det uttrykkes en spesifikk varighet i hendelsesforløpet. Derimot ser vi at både (20) og (21) med de norske

fortidstempusene blir grammatikalske. Men, det er en forskjell i *hva* de uttrykker, noe som blir tema for neste avsnitt. Dermed vil ikke en fransk andrespråkbruker av norsk uttrykke seg ugrammatikalsk i denne sammenhengen, men det kan føre til forvirring eller uønsket formidling av hendelsesforløpet.

(18) J'ai couru tous les jours pendant un mois.

Jeg haPRES løpPART det.def dag i løpet av en måned
'Jeg jogget hver dag i en måned.'

(19) *Je courais tous les jours pendant un mois.

Jeg joggeIMP hver det.def dag i løpet av en måned
'Jeg har jogget hver dag i en måned.'

(20) Jeg har jogget hver dag i en måned.

(21) Jeg jogget hver dag i en måned.

4.3 Før og nå

Norske morsmålsbrukere bruker preteritum og presens perfektum automatisk riktig, uten at de fleste helt kan forklare hvorfor de kan bruke den bestemte formen i det ene tilfellet, men ikke det andre. De to setningene i (22) og (23) er et slikt eksempel, hvor man hører at det er en forskjell – men akkurat *hva* forskjellen består i, er det vanskeligere å konkret peke ut. Men dersom vi inkluderer undersetningene i parentes i hovedsetningene, ser vi dette skillet mellom nær og fjern fortid som ble illustrert i *figur 1* og *figur 2* (se 3.2). Preteritum viser til en avsluttet hendelse, det vil si at i setning (22) er det ikke lengre fint vær på taletidspunktet, og det pekes dermed tilbake til et tidsforløp hvor det var fint vær. I setning (23) er det fremdeles fint vær på taletidspunktet – og det er en mulighet for at det fine været fortsetter.

(22) Det var så fint vær i dag, (men nå regner det).

(23) Det har vært så fint vær i dag, (og sola skinner fortsatt).

Som det ble beskrevet i grammatikkteorien, er det i norsk et skille mellom nær og fjern fortid. Ifølge Eide (2021) var det i indoeuropeiske språk en distinkt forskjell i bruken av enkel og sammensatt fortidsform, hvor disse gjorde to forskjellige jobber (s. 87). Mens det norske språket har beholdt denne forskjellen, har det i enkelte språk, som fransk, skjedd en språkendring hvor skillet mellom disse er blitt visket ut. Dette har trolig ført til at passé composé har blitt den dominerende fortidsformen i fransk, mens i norsk blir preteritum og

presens perfektum brukt omtrent like mye. Nær og fjern fortid er ikke definert i et gitt tidsaspekt, men istedenfor opererer vi innenfor ulike sykluser. Når vi sammenligner dette syklusaspektet i norske fortidstempus med fransk ser vi at tempusene i fransk oppfører seg svært annerledes enn hva en først vil anta. I setning (24) nedenfor ser vi at den sammensatte fortidstempuset, *passé composé*, blir brukt selv om hendelsen opptrer utenfor den syklusen talehandlingen finner sted i. Den tilsvarende norske setningen i (25) er ugrammatisk når den blir direkte oversatt, grunnet at «i går» tilhører forrige syklus, og dermed ikke samsvarer med tempuset presens perfektum som viser til en nær fortid, altså en hendelse innenfor samme syklus.

(24) Hier, il a plu toute la journée.

I går han haPRES regnePART hele det.def dag.

‘I går regnet det hele dagen.’

(25) *I går har det regnet hele dagen.

Et interessant skille mellom norsk og fransk i disse tempusformene kan vi beskrive ut ifra setningene i (26) og (27). Mens norsk skiller mellom nær og fjern fortid, kan vi si at fransk har et skille mellom «action», eller tidsbestemte hendelser, og hendelser som kan betraktes som beskrivelse, tilstand eller varige. *Imparfait* blir brukt om noe som skjer i en udefinert tid, mens *passé composé* blir brukt om hendelser som skjer i en gitt tid eller som i øyeblikket oppleves som «action». Den samme setningen som vi ser i (26) på fransk, ser vi i (27) på norsk. Hvor vi i fransk må veksle mellom to ulike tempus, må vi i norsk holde oss til det samme tempuset fordi det er en hendelse innenfor samme syklus.

(26) Il pleuvait beaucoup, puis j’ai pris la parapluie quand je suis sorti.

Det regneIMP mye, så jeg haPRES taPART det.def paraply da jeg værePRES gå-utPART.

(27) Det regnet mye, så jeg tok med meg paraplyen da jeg gikk ut.

4.4 Satt inn i et system

Til nå har jeg beskrevet ulike aspekt ved de aktuelle fortidstempusene isolert sett, men også trukket inn de motsatte tempusene for å konkretisere skillene mellom disse. I tillegg har vi kommet fram til at den store forskjellen mellom de norske og franske fortidsformene er at skillet mellom nær og fjern fortid har forsvunnet i fransk, mens i norsk er det fortsatt gjeldende. Å gjøre forskjell på nær og fjern fortid kommer naturlig for en morsmålsbruker av norsk, men for en franskspråklig andrespråksinnlærer vil dette distinkte skillet være mer

utfordrende å sette inn i et system. Derfor skal jeg nå sammenfatte alle de likhetene og forskjellene mellom norsk og fransk aspekt i fortidstempusene som er blitt gjort rede for, og deretter å forsøke å sette de aktuelle tempusene og aspektene inn i et system. For å forstå den fullstendige bruken av tempusenes aspekt er det nødvendig å sammenfatte tempusene med modellene for aspekt og tidslinjene.

Bruk av preteritum i norsk uttrykker en avsluttet hendelse. Dermed er det også naturlig at preteritum viser til en hendelse i fjern fortid, det vil si en hendelse som tar sted og avsluttes i forrige syklus. Aspektet i hendelsesforløpet kan enten være punktuelt som i *figur 5*, noe som tilsvarer bruken av passé composé i fransk, eller aspektet kan være habituel som i *figur 4* som tilsvarer bruk av imparfait. Men, hendelsen i preteritum må være avsluttet og avgrenset i tid. Eide (2021) beskriver presens perfektum i norsk som en «ringer i vannet-effekt» (se *figur 2*), noe som tyder på at dette tempuset uttrykker en hendelse i nær fortid, og i samme syklus som taletidspunktet (s. 84). Dermed er det gitt at presens perfektum varer helt til, eller i og forbi taletidspunktet. Aspektet i presens perfektum og passé composé står i kontrast, der det i fransk *må* være en avsluttet hendelse.

5.0 Diskusjon

Nå vil jeg diskutere skillet mellom aspekt i norske og franske fortidstempus – og betydningen av funnene i sammenligningen sett fra et andrespråkperspektiv. Her vil jeg presentere hvorfor aspekt i fortidstempus er en viktig kategori å merke seg.

5.1 Tid og sykluser

I sammenligningen mellom de to fortidstempusene i henholdsvis norsk og fransk, kommer vi fram til at det er en distinkt forskjell i hva som avgjør hvilket tempus som skal brukes i de ulike språkene. Likedan som fransk, skiller også norsk mellom avsluttede og pågående hendelser. Men, der norsk har et skille mellom sykluser og nær eller fjern fortid, skiller fransk mellom hvorvidt hendelsesforløpet er definert i tid, eller ikke. Forskjellen kan virke liten, men slik Eide (2021) beskriver deiksis som ulike modeller av virkeligheten, kan vi med denne forskjellen i aspekt se hvordan menneskene gjennom språk har ulike måter å se verden på (s. 76). Mens norsk og fransk aspekt gjensidig uttrykker tid og varighet i hendelsesforløpet, avgjøres hvilket tempus som skal brukes i fransk avhengig om hendelsen er begrenset i tid eller ikke, mens det i norsk avhenger av hvilken syklus hendelsen finner sted i. Dermed er det trolig at norske og franske morsmålsbrukere har et ulikt syn på verden, der franskmenn har et

større fokus på varigheten av hendelsesforløp, mens nordmenn har et distinkt skille i hvilken syklus hendelsen finner sted i – og dette gjenspeiles i aspektet til de aktuelle tempusene.

5.2 Andrespråkinnlæring av verb

En forutsetning for bruk av riktig verbtid i forhold til hvilket aspekt i hendelsesforløpet man ønsker å uttrykke, er at de elementære trekkene i verbalkategorien, som bøyingsmorfologi, er på plass. Eide (2015) skriver at transfer fra førstespråket kunne «tenkes å legge føringer på tilegnelsen av både betydning, form, realisering og bruk av de ulike verbale kategoriene i andrespråket.» (s. 137). Dette gjør det utfordrende for en andrespråksinnlærer av norsk å skulle håndtere syklusinndelingen av norske fortidsformer. Derimot poengteres det av Eide (2015) at det semantiske innholdet som uttrykkes ved de funksjonelle kategoriene, inkludert aspekt, kan uttrykkes ved leksikalske fraser, som til eksempel *i går* eller *denne uka* (s. 137). Dette gjør det mulig for en innlærer å «kommunisere et tilsvarende semantisk innhold» uten å mestre den grammatiske markøren for aspekt (Eide, 2015, ss. 137-138). Men, hvis innlæreren ikke mestrer å bruke et tempus som samsvarer med aspektet i de leksikalske frasene, vil dette fremdeles oppfattes som ugrammatisk av morsmålsbrukere. Dette ble illustrert i eksempelsetning (25), her gjengitt i (28) nedenfor. I tillegg har jeg supplert på med eksemplene fra (29) til (31) som illustrerer dette problemet. Med transfer fra morsmål vil setningene i (28) og (30) oppfattes som akseptable for franskspråklige, nettopp fordi fransk skiller mellom varighet, men ikke sykluser slik som i norsk. I voksenalder, etter kritisk periode for språklæring, vil det være betraktelig vanskeligere å skille på når preteritum og presens perfektum skal brukes – og det kan derfor forventes at det vil forekomme avvik i aspekt ved bruk av fortidstempus av franskspråklige innlærere.

(28) *I går har det regnet hele dagen.

(29) I går regnet det hele dagen.

(30) *Han har drukket kaffen i morges.

(31) Han drakk kaffen i morges.

Selv om disse setningene tildels oppfattes som motstridende, vil de fleste morsmålsbrukere forstå hvilket aspekt innlæreren ønsker å uttrykke gjennom disse frasene. En mulighet er at det legges mer vekt på det leksikalske innholdet i setninger så lenge det grammatiske innholdet gir tilstrekkelig mening. Det vil for eksempel være sannsynlig for en morsmålsbruker å oppfatte at det i (28) er meningen å uttrykke innholdet i (29). Derfor kan det tenkes at det ikke er så farlig å mestre skillet mellom nær og fjern fortid. Selv om dette

skillet i de fleste tilfeller ikke vil føre til kritiske feil, vil jeg fremdeles argumentere for at bruk av riktig aspekt i fortidstempusene er viktig for et tilfredsstillende språklig nivå i norsk. Der aspekt ikke blir uttrykt ved leksikalske fraser som *i går*, vil det være svært misvisende om feil tempus i forhold til aspektet blir brukt. Idet innlæreren mestrer skillet i aspekt i fortidstempusene, vil det vise til at innlæreren har oppnådd et komplisert nivå i verbkategorien. Men, slike avvik kan også være et midlertidig stadium i et mellomspråk. Likevel må det understrekes at det i andrespråkundervisning er viktig å skille mellom forskjellen i aspektet i de to fortidstempusene preteritum og presens perfektum på et tidlig stadium. Derfor velger jeg å til slutt gi to enkle og konkrete regler på når de to verbtidene skal brukes:

- a. Preteritum brukes om fjern fortid, det vil si avsluttede handlinger og handlingsforløp som tar sted forrige syklus.
- b. Presens perfektum brukes om nær fortid, det vil si pågående handlinger eller handlinger med virkning i talehandlingen, altså handlingsforløp innenfor den nåværende syklusen.

6.0 Konklusjon

I denne oppgaven har forskjellene i aspekt mellom franske og norske fortidstempus blitt problematisert ved andrespråktilegnelse av verbkategorien. Dermed har jeg forsøkt å besvare følgende problemstilling: *Hvordan blir aspekt uttrykt forskjellig i norske og franske fortidsformer – og hvilke utfordringer gir dette franskspråklige andrespråksinnlærere av norsk? Selv om de norske formene preteritum og presens perfektum gjerne oppleves like som de franske imparfait og passe composé, har disse også sine ulikheter. I sammenligningen fant vi en avstand i hvordan tidsforløpet i verbalhendelsen blir uttrykt, hvor fransk skiller mellom varighet og definert tid, mens norsk skiller mellom nær og fjern fortid og sykluser. Dermed vil jeg foreta en tentativ hypotese om hvilke utfordringer en franskspråklig andrespråksinnlærer av norsk vil møte:*

Andrespråksinnlærere vil kunne oppleve identitet mellom fortidstempusene preteritum og imparfait og presens perfektum og passé composé siden disse er svært sammenlignbare i form. Mens det i norsk er et skille mellom nær og fjern fortid – delt inn i sykluser, avhenger bruken av franske fortidstempus av hvorvidt tidsaspektet til handlingene er bestemt eller ikke. Dette skillet vil føre til utfordringer ved bruken av fortidstempus i norsk, og derfor vil

franskspråklige andrespråksinnlærer sannsynligvis bruke presens perfektum der det ville ha vært naturlig å bruke preteritum, og omvendt.

7.0 Referanseliste

Cours de Civilisation Française de la Sorbonne. (2004). *Nouvelle Grammaire du Français*.

Paris: Hachette.

Det norske akademis ordbok. (u.å). Récupéré sur Ennå: <https://naob.no/ordbok/enn%C3%A5>

Eide, K. M. (Red.). (2015). *Norsk andrespråkssyntaks*. Oslo: Novus forlag.

Eide, K. M. (2020). Chapter 25. Tense and Aspect in Germanic Languages. Dans *Tense and Aspect*.

Eide, K. M. (2021). *Den lille lure boka om språk og grammatikk*. Oslo: Novus.

Tajareh, M. J. (2015). *An Overveiw of Contrative Analysis Hypothesis*. Tonekabon: Tonekabon Branch, Islamic Azad University.

Vedlegg 1: Forkortelser

Nedenfor er en liste over forkortelser som er brukt i de direkte oversettelsene av de franske setningene. Grammatisk informasjon som numerus og genus er ikke tatt med i oversettelsene da disse ikke er nødvendige for å forstå meningsinnholdet i de franske setningene.

Det – determinativ

Def – definititt eller bestemt

Imp – imparfait (imperfektum)

Nekt – nekting

Part - partisipp

Pres – presens

